

Міністерство освіти і науки України
Інститут модернізації змісту освіти

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського
Інститут педагогіки НАПН України, відділ навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури
Ізмаїльський державний гуманітарний університет Харбінський інженерний університет (Китай)
Кіонгінський національний педагогічний університет, м. Інчхон, Республіка Корея
Русенський університет імені Ангела Канчева, Болгарія
Шуменський університет імені Єпископа Костянтина Преславського, Болгарія
Кагульський державний університет імені Богдана Петричейку Хашдеу, Молдова
Тараклійський державний університет імені Григорія Цамблака, Молдова

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 205-річчю
Університету Ушинського

(6 червня 2022 року, м. Одеса)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА ЗАСАДАХ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ

Оксана Цюняк, доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки початкової освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Анотація. У статті акцентується увага на проблемі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах інтегративного підходу. Визначено сутність базових понять дослідження «професійна підготовка», «інтеграція», «інтегративний підхід». З'ясовано, що реалізація інтегративного підходу забезпечить посилення мотивації у майбутніх учителів до навчання упродовж життя і досягнення успіху у професійній діяльності, сприятиме утворенню єдиного інтелектуально-освітнього середовища для формування загальних і спеціальних компетентностей майбутніх фахівців.

Ключові слова: підготовка, професійна підготовка, майбутні учителі початкових класів, інтеграція, інтегративний підхід.

PROFESSIONAL TRAINING OF THE FUTURE PRIMARY CLASS TEACHERS ON THE BASIS OF INTEGRATIVE APPROACH

Oksana Tsiuniak, doctor of pedagogical sciences,
Professor of the Department of Pedagogy of Primary
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine

Abstract. The article focuses on the problem of professional training of future primary school teachers on the basis of an integrative approach. The essence of the basic concepts of research "training", "integration", "integrative approach" is determined. It was found that the implementation of an integrative approach will increase the motivation of future teachers to lifelong learning and success in professional activities, will contribute to the creation of a single intellectual and educational environment for the formation of general and special competencies of future professionals.

Key words: training, professional training, future primary school teachers, integration, integrative approach

Той, хто серйозно прямує до пізнання істини,
не повинен займатися якоюсь однією наукою,
бо всі вони тісно взаємопов'язані.
Рене Декарт

Інтегрування української педагогічної освіти в загальноєвропейський і світовий освітній простір спонукає до усвідомлення засад професійної підготовки нової генерації педагогічних працівників, зокрема, учителів початкових класів, здатних не тільки надавати знання з певної галузі, а й формувати інтелектуально розвинену особистість з цілісним уявленням картини світу. Учитель, котрий працюватиме із сучасною молоддю має бути, насамперед, людиною з багатогранними інтересами, запитамі, прагненнями; знати іноземні мови; логічно конструювати висловлювання, критично мислити, прогнозувати, порівнювати, узагальнювати, оцінювати суперечності, приймати обґрунтовані рішення, цілісно сприймати світ та слідувати за інноваціями в освіті і науці.

Як показує досвід, сучасна система освіти потребує професіоналів, здатних активно впроваджувати у практику інноваційні технології, прогнозувати результати освітнього процесу, враховувати ціннісні орієнтації здобувачів освіти та виховувати культуру інноваційного мислення. Як зазначається у Концепції Нової української школи, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями [6].

Варто згадати і компонентну формулу Нової школи, провідне місце у якій відводиться педагогу нової формації, що перебуває в авангарді суспільних та освітніх перетворень, умотивованому, компетентному, який виконує в освітньому процесі ролі наставника, коуча, фасилітатора і тьютора, має академічну свободу, володіє навичками випереджувального проєктного менеджменту (планування й організації навчання, розроблення навчально-методичного забезпечення, оцінювання тощо), самостійно і творчо здобуває інформацію, організовує дитиноцентрований процес, трансформуючи методи, прийоми і технології навчання залежно від запитів і потреб замовників освітніх послуг, формуючи бачення на сучасний світ та місце у ньому [6].

Вважаючи на такий контекст, необхідно зазначити, що Нова українська школа ставить перед закладами вищої освіти завдання, які потребують негайного вирішення, і разом з тим, реформування процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів як фахівців Нової української школи, конкурентоспроможних, здатних якісно та ефективно втілювати задуми, визначені Концепцією НУШ та Державним стандартом початкової освіти.

У аспекті нашого дослідження звернемо увагу на організацію професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів з урахуванням засад інтегративного підходу, що відповідає запитам сучасної науки та практики.

Згідно логіки нашого дослідження вважаємо за необхідне визначити сутність понять «професійна підготовка», «інтеграція», «інтегративний підхід».

В Українському педагогічному словнику професійну підготовку висвітлено як сукупність спеціальних знань, навичок та умінь, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з певної професії [2].

У Педагогічному енциклопедичному словнику професійна підготовка розглядається як система професійного навчання, метою якої є прискорене набуття умінь, необхідних для виконання певної роботи або групи робіт.

Закон України «Про вищу освіту» (2014) термін «професійна підготовка» пояснює як здобування кваліфікації за відповідним напрямом або спеціальністю.

Вважаємо, що специфічною особливістю професійної підготовки у закладах вищої освіти, є те, що засвоєння змісту навчання і розвиток особистості здобувача вищої освіти повинно відбуватися не у процесі його інформування, а у процесі власної активної діяльності. Майбутній педагог повинен отримати таку підготовку, яка б полягала в засвоєнні комплексу необхідних загальнотеоретичних знань, професійних умінь та навичок для успішного виконання професійних функцій, розвитку високого рівня інтелекту, регламентованого загальним стандартом вищої освіти, за яким у них формується цілісне уявлення про майбутню професійну інноваційну діяльність.

Актуальним для нашого дослідження є твердження Н. Ничкало про те, що професійна підготовка фахівців спрямована на формування поколінь, які навчатимуться упродовж життя, розвиватимуть громадянські цінності, а також сприятимуть інтеграції української нації в європейський та світовий простір [7, 9–22]. Отже, виникає необхідність розглянути сутність поняття «інтеграція».

Термін «інтеграція» походить від латинського *integratio*, що у перекладі означає «відновлення», «поповнення». Інтеграція визначається як **процес взаємодії** двох або більше систем з метою створення нової, яка набуває нових властивостей завдяки зміні властивостей та зв'язків її елементів. Цікавими є міркування Н. Божко, котра порівнює інтеграцію із складанням пазла [1].

Рис. 1. Спільність між інтеграцією та складанням пазла

Варто зазначити, що інтеграція в освіті сприяє формуванню ключової компетентності – уміння вчитися протягом життя – здатності до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових умінь і навичок, організації навчального процесу (власного й колективного), зокрема, через ефективне керування ресурсами й інформаційними потоками, уміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання. Орієнтуючись на європейський досвід освітніх реформ, українська освіта повинна мати не академічний, а прикладний характер, тобто, усі знання, отримані в закладах освіти, людина має використовувати в повсякденному житті.

Інтегративний підхід охоплює всі елементи освітнього процесу і сприяє ефективному формуванню особистості майбутніх фахівців. Інтегративний підхід визначають як систему, базовану на інтеграції як провідному принципі побудови сучасних навчальних технологій, методик, яка характеризується комплексністю, узагальненістю змісту шляхом взаємовпливу, взаємопроникнення і взаємозв'язку різних дисциплін.

Теоретико-методологічні основи інтегративного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти досліджували М. Адамко, О. Антонова, Н. Божко, О. Вошук, І. Гузій, А. Коломісць, О. Надутенко, М. Опачко, Н. Подопрігора, Ю. Прищула, З. Хитра та ін. У науці немає обмежень щодо кількості підходів, але основною вимогою є відповідність сучасному науковому світогляду.

Прийнято вважати, що професійна підготовка майбутнього фахівця у закладах вищої освіти реалізується у процесі взаємопов'язаних етапів, серед яких важливими є такі:

I етап – розвиток інтересу до певного виду діяльності, що є важливим у формуванні професійної мотивації.

II етап – формування позитивних професійних ціннісних орієнтацій, які дають змогу спроектувати модель майбутньої професійної діяльності.

III етап – активне формування професійних умінь, необхідних для практичної діяльності, яке здійснюється у процесі розроблення та реалізації навчальних проєктів у змодельованих та реальних умовах, конкретних ситуацій і вимагає від студентів вияву самостійності, творчого підходу, ініціативи, наполегливості тощо.

Доведено, що інтегративний підхід у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів дає можливість формувати у них нові знання, що характеризуються вищим рівнем осмислення, динамічністю їх застосування в нових ситуаціях, підвищенням їхньої дієвості й системності, сприяє розширенню соціально-пізнавального досвіду, формуванню інтересу до подій і явищ дійсності. Так, прикладом організації професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах інтегративного підходу є підготовка на педагогічному факультеті Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. З цією метою розроблено низку навчально-методичної документації, яка включає: навчальний план, робочі програми навчальних курсів, програми різних видів виробничих педагогічних і навчальних практик. Приміром, навчальний план передбачає одночасне вивчення різних розділів курсу «Педагогіка», зокрема «Основи педагогіки зі вступом до спеціальності», «Історія педагогіки», «Дидактика», «Теорія та методика виховання», «Педагогічна майстерність», методики виховної роботи, предметних методик викладання в початкових класах. Це, у свою чергу, дає можливість здійснювати міжпредметну інтеграцію.

Для забезпечення таких видів інтеграції необхідно розробляти відповідні робочі програми, які після порівняння та узгодження типових програм курсів мають виключати дублювання тем, питань, а подачу їх здійснювати у комплексі.

Доцільним, на наш погляд, є використання інтегративного підходу у процесі проходження майбутніми учителями початкових класів різних видів виробничої педагогічної практики. Відповідно нами розроблена, як складова навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, система завдань для проходження студентами педагогічної практики, які передбачають одночасне залучення майбутніх учителів до таких видів педагогічної діяльності, як: навчальну, розвивальну, виховну, діагностично-корекційну, комунікативну, організаторську (управлінську), прогностичну, попереджувально-профілактичну тощо. Навчальна функція передбачає актуалізацію, поглиблення і застосування теоретичних знань, формування різноманітних педагогічних умінь і навичок. Прерогативою розвивальної функції є розвиток пізнавальної і творчої активності майбутніх учителів, їх педагогічного мислення. У ході здійснення виховної функції формується світоглядна культура студентів, їхня соціальна активність, професійно значущі та професійно важливі якості педагога. Зміст діагностичної функції – перевірка рівня професійної спрямованості майбутніх учителів, ступеня їх професійної підготовленості й придатності до здійснення педагогічної діяльності. Комунікативна функція полягає в налагодженні соціальної взаємодії особистості педагога з усіма учасниками навчально-виховного процесу в мікросоціумі; організаторська (управлінська) – характеризує педагогічну діяльність з погляду соціального менеджменту, що полягає в структуруванні, плануванні, розподіленні різних видів діяльності, координації роботи з різними соціальними інститутами; управління соціокультурним вихованням учня в умовах відкритої соціально-педагогічної системи, а також вміння студента організувати дитячий колектив; прогностична – означає передбачення майбутнім учителем результатів своєї діяльності; діагностично-корекційна – полягає у своєчасному виявленні соціальних аномалій у конкретному мікросоціумі, формуванні та вдосконаленні суспільно значущих якостей особистості, створенні умов для участі в житті суспільства; попереджувально-профілактична – має метою запобігання асоціальним явищам і вчинкам, створення належних умов для формування соціально активної особистості. Завдання, що пропонуються студентам, є доповненням або послідовним продовженням тих професійно-орієнтованих дисциплін, які вивчаються майбутніми учителями початкових класів.

Упровадження інтегративного підходу в освітній процес закладів вищої освіти передбачає розробку та видання навчальних і навчально-методичних посібників з фахових дисциплін та методик їх навчання, виробничої педагогічної практики.

Таким чином, із вище зазначеного, можемо зробити висновок, що успішна професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів на засадах інтегративного підходу сприяє якісній освіті, запровадженні освітніх галузей, розроблені міжпредметних тем для формування ключових компетентностей, інтегрованих курсів. Окрім того, упровадження в освітню практику інтегративного підходу створює сприятливі умови для формування цілісного образу світу, прояву творчості здобувачів вищої освіти та викладачів; дає свободу вибору теми, змісту, засобів, які використовуються в організації професійної підготовки; допомагає чіткіше зрозуміти мету навчальної дисципліни у різних контекстах; глибше зрозуміти будь-яку тему, завдяки її дослідженню через кілька точок зору; сприяє розвитку системного мислення. У результаті реалізації інтегративного підходу в закладах вищої освіти на змістовому і технологічному рівнях утворюється єдине інтелектуально-освітнє середовище для формування загальних і спеціальних компетентностей майбутніх фахівців.

Список використаних джерел:

1. Божко Н. Інтегративний підхід до навчання в контексті реформування системи освіти України. Молодь і ринок. 2018, 7 (162), 84–89.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997, 375.

3. Закон України «Про вищу освіту». 2014.
4. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи (Частина 1). URL: <http://nus.org.ua/articles/integrované-navchannya-tematychnyj-idiyalnisnyj-pidhody-chasty-na-1/>.
5. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи (Частина 2). URL: <http://nus.org.ua/articles/integrované-navchannya-tematychnyj-idiyalnisnyj-pidhody-chasty-na-2/>.
6. Концепція Нової української школи. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>.
7. Ничкало, Н. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія. Неперервна професійна освіта: теорія і практика, 1, 2001, 9–22.
8. Нова українська школа. Порадник для вчителя. URL: <https://osvita.ua/school/reform/59430/>.
9. Філь Г., Жигайло М. Інтегроване вивчення предметів гуманітарного циклу за галузями знань як важлива передумова розвитку сучасної науки. Актуальні питання гуманітарних наук. 2015, 11, 310–316. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2015_11_46.

References:

1. Bozhko, N. Intehratyvnyi pidkhid do navchannia v konteksti reformuvannia systemy osvity Ukrainy. Molod i rynek. 2018, 7 (162), 84–89 [in Ukrainian].
2. Honcharenko, S. Ukrainskyi pedahohichniy slovnyk. Kyiv: Lybid, 1997, 375 [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu». 2014 [in Ukrainian].
5. Intehrovane navchannia: tematychnyi i diialnisnyi pidkhody (Chasty-na 1). URL: <http://nus.org.ua/articles/integrované-navchannya-tematychnyj-idiyalnisnyj-pidhody-chasty-na-1/> [in Ukrainian].
6. Intehrovane navchannia: tematychnyi i diialnisnyi pidkhody (Chasty-na 2). URL: <http://nus.org.ua/articles/integrované-navchannya-tematychnyj-idiyalnisnyj-pidhody-chasty-na-2/> [in Ukrainian].
7. Kontseptsia Novoi ukrainskoi shkoly. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf> [in Ukrainian].
8. Nychkalo, N. Neperervna profesiina osvita yak filosofska ta pedahohichna katehoriia. Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka, 1, 2001, 9–22 [in Ukrainian].
9. Nova ukrainska shkola. Poradnyk dlia vchytelia. URL: <https://osvita.ua/school/reform/59430/> [in Ukrainian].
10. Fil, H., Zhyhailo, M. Intehrovane vyvchennia predmetiv humanitarnoho tsykladu za haluziiami znan yak vazhlyva peredumova rozvytku suchasnoi nauky. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. 2015, 11, 310–316. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2015_11_46. [in Ukrainian].

THE CONTRIBUTION OF INTERNATIONAL PROJECTS TO MODERNIZATION OF HIGHER EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Elena Mandaji, PhD student, Moldova State University (Republic of Moldova)
University assistant, Cahul State University «B. P. Hasdeu» (Republic of Moldova)

Abstract: The globalization of higher education places, as the main tasks of universities, the realization of a paradoxical double role: promoting a global, universal dimension and, at the same time, protecting and promoting national cultural values, thus achieving a clear balance between national and universal. The article investigates the influence and contribution of the international projects to modernization of higher education in the Republic of Moldova.

Key words: modernization, reform, strategy, Republic of Moldova, higher education.